

Librarians and readers are also involved in actions to collect books for soldiers, for immigrants, for children who remained in the occupied territories and more.

There is necessity of wider use Bibliotherapy and promote the positive impact of books on human health.

Key words: book, reading, Bibliotherapy, libraries, psychological help.

Надійшла до редакції 11.10.2015 р.

УДК 712

Любченко Оксана Миколаївна, кандидат культурології,
старший викладач кафедри культурно-дозвілдової діяльності
Київського національного університету культури і мистецтв

АРХІТЕКТУРНО-КОМПОЗИЦІЙНЕ ФОРМУВАННЯ ПАРКОВОГО ПРОСТОРУ: ПРИНЦИПОВІ ПІДХОДИ

Розглядаються особливості принципів архітектурно-композиційного формування паркового середовища: імітація живої природи, прикрашання паркового простору археологічними об'єктами, унікальними архітектурними спорудами при дотриманні естетики ландшафтно-місцевості. Простежуються еволюційні тенденції організації художнього паркового простору у різних історичних періодах.

Ключові слова: архітектура, композиція, парк, парковий простір, скульптура, природне середовище, ландшафт.

Актуальність теми. Парки, як особливий тип закладів культури, фокусують свою діяльність на задоволенні соціокультурних потреб людини у відпочинку, оздоровленні та естетичній насолоді у процесі її контактів із природним середовищем, сприяючи й виконанню благородної духовної місії – відновленню історичного гуманітарного знання, історичної пам'яті людини. Тому дотримання архітектурно-композиційних принципів гармонійного поєднання архітектурних об'єктів із природним середовищем, спрямованих на вирішення завдань оптимізації формування садово-паркових об'єктів у нових соціально-економічних умовах, є завжди актуальним й потребуватиме все нових наукових досліджень.

Огляд останніх публікацій. Сучасна наукова література розглядає парки у різних вимірах: як творчий продукт садово-паркового мистецтва та ландшафтно-архітектури, складову природного середовища, ресурс туристичної діяльності, компонент дозвілливо-рекреаційної системи. Усі названі виміри пов'язані з певними принципами архітектурно-композиційного формування паркового простору, що забезпечують гармонію та красу парку, задовольняючи бажання людини залишитися наодинці з природою у затишному її куточку, помилуватися приголомшливими видами ландшафту, нарешті – зробити успішним і прибутковим власний туристичний бізнес на конкурентному українському ринку.

У межах архітектурного напряму існує низка досліджень, присвячених окремим пам'яткам садово-паркової архітектури. Це роботи В. Дударця, Ю. Єгорова, В. Корчемного, І. Косенко, І. Лавлинської, С. Ожегова та ін. І. Лавлинська, досліджуючи особливості ландшафтно-планувальної практики садово-паркових об'єктів, визначає основні типи садово-паркових композиційних структур та фактори впливу на їх організацію. Автор висловлює потребу у вивченні регіональних практик паркобудування з розробленням моделі композиційної побудови садово-паркового простору [4]. Ю. Єгоров простежує еволюцію архітектурно-ландшафтного середовища паркового ансамблю «Софіївка». Піднімаючи питання гуманізації архітектурно-ландшафтного простору, він вважає актуальним розроблення необхідних заходів окультурення та екологізації простору ландшафтних парків, збереження їх архітектурного середовища як історико-культурної спадщини [2; 104]. С. Ожегов, досліджуючи ландшафтну архітектуру в Росії та інших регіонах світу, показав історичну еволюцію цієї мистецької галузі від найдавніших часів до наших днів. Автор увагу надає історії виникнення найвідоміших ландшафтних архітектурних об'єктів у контексті практичного досвіду розвитку споруд ландшафтно-архітектури у різні історичні періоди [5].

Дисертаційна робота В. Дударця присвячена аналізу виникнення й розбудови в Україні міських садів. Автором розроблена історична та сучасна класифікація міських садів із виділенням перспективних типів міського саду у ХХІ ст. Інші роботи цього автора висвітлюють питання паркового композиційного мистецтва, створення паркового ландшафту, гармонізації природних і антропогенних його складових [1].

Зазначені дослідники відмічають брак принципових підходів до архітектурно-композиційної організації паркового простору у міському середовищі, що б сприяли комплексній реалізації рекреаційної функції паркових комплексів та висловлюють необхідність у подальших дослідженнях принципів та методів облаштування садово-паркового середовища.

Мета статті – розширити гуманітарні знання з реалізації принципових підходів до архітектурно-композиційного формування паркового середовища у контексті специфіки історичного розвитку садово-паркового мистецтва різних епох.

Виклад основного матеріалу дослідження. У XIX ст. в Європі практикувалося оформлення міського середовища шляхом використання фрагментів живої природи. Мешканці кожного міста та містечка засаджували деревами пішохідні вулиці, закладали сади і парки. Замість старих фортифікаційних споруд в українських містах (Києві, Львові, Кам'янець-Подільському) розбудовували алеї, бульвари, створювали ландшафтні парки. Зокрема, відомим є Стрийський парк у Львові з прекрасними архітектурними та скульптурними зображеннями, розташований на території колишнього кладовища. Ландшафтний парк ім. І. Франка, розташований перед Львівським національним університетом його імені, є першим публічним парком у місті: його заснування відбулося наприкінці XVI ст. У 1877-1881 рр. парк являв прекрасний ландшафт із чудовими партерними садами, різноманітними яскравими квітковими композиціями, архітектурними спорудами із стрижених кущів та дерев.

Парк у Києві під назвою «Володимирська гірка» розміщений на Михайлівській горі, її східній частині. Планування та впорядкування її схилів розпочали у 1830-х рр. Із спорудженням 1853 р. на ній пам'ятника великому князю Володимирі, східна частина Михайлівської гори і розбудований на ній парк отримали назву «Володимирська гірка» [3]. Озелененню міського середовища з того часу, як актуальної суспільної діяльності, приділялася велика увага і органами влади.

Спочатку активна розбудова парків та садів у міському середовищі була спрямованою у центральні райони міста, причому незважаючи на особливості містобудівної архітектоники. Велика кількість вільних територій уможлилювала задоволення стихійних потреб населення в облаштуванні урбаністичного довкілля за рахунок гармонійного планування міста та дизайнерських вимог. У результаті такої садово-паркової «розбудовчої діяльності» постала необхідність у контролі за плануванням будівництва парків і садів. У другій половині XIX ст. ця місія покладається на державні технічно-будівельні комітети, які займалися утвердженням проектів будівельних споруд.

Слід зазначити, що у Києві до кінця XIX ст. не було зафіксовано жодного навчального закладу з підготовки фахівців будівельної справи. Лише 1898 р. відкрився Політехнічний інститут – навчальний заклад із підготовки інженерів-будівельників, де студенти отримували спеціальні знання з архітектури і будівництва цивільних та промислових споруд і комунікаційних сполучень тощо. Запровадження середньої спеціальної архітектурно-будівельної освіти відбувалося через відкриття приватних технічних курсів, Київського художнього училища у 1901 р. Ця визначна подія в українській культурі змогла відбутися завдяки діяльності київських архітекторів, її підтримці Радою Імператорської Академії мистецтв.

Формуючи високопрофесійну школу національної архітектури, українські митці спиралися на практичний досвід архітекторів, що отримали архітектурно-будівельну освіту в російських навчальних закладах: Імператорській академії мистецтв у Санкт-Петербурзі, Петербурзькому інституті цивільних інженерів, Вищому Московському художньому училищі живопису, скульптури і архітектури. Серед випускників зазначених закладів багато років практикували в Україні П. Альошин, О. Бекетов, Л. Бенуа, О. Вербицький, В. Городецький, К. Жуков, О. Кобелев, Ф. Лідваль, В. Ніколаєв, В. Покровський й ін.

Львів завжди славився талановитими випускниками одного з найпрестижніших навчальних європейських закладів – Віденської академії образотворчих мистецтв. Багато з них працювали у Політехнічному інституті, готуючи архітекторів для України.

Мешканців урбаністичного середовища природа завжди вабила непідробною красою та неперевершеною досконалістю. Місто прагнуло хоч нетривалий час побути у лоні природи, насолодитися свіжим повітрям, різнобарв'ям трав і квітів, дерев, виглядом тварин. Таким природним середовищем у період античності були священні гаї на честь античних богів, героїв та повелителів та сади. Священні гаї являли собою меморіальний комплекс з прекрасними скульптурами, архітектурними спорудами на тлі рельєфу з природних лісових масивів та водних джерел. Такий священний гай оточував могилу афінського героя Академа, в якому у IV ст. до н.е. Платон читав лекції своїм учням, згодом заснована ним філософська школа отримала назву «Академія». Давньогрецькі сади теж прикрашалися прекрасними скульптурами та архітектурними спорудами у

вигляді колонад і вівтарів для релігійних церемоній. Давньоримські сади вже на той час були оснащені складними гідротехнічними спорудами – архітектурно оздобленими штучними водоймами і фонтанами.

Архітектура Дворіччя характерна поперечним розгортанням художнього простору. Композиційне формування садово-паркового будівництва відбувалося на терасно-насипному принципі з використанням штучних насипних платформ на терасах. Крім того, для асиро-вавилонської культури не були чужими парки з висадженими деревами, привезеними з інших європейських та азійських країн: кипарисами, кедрами, платанами, вербами, тополями, самшитом, плодовими деревами. Такий парк, зокрема, створив ассірійський цар Саргон II у VIII ст. до н.е. Будувалися також дозвіллево-рекреаційні парки з можливістю полювання та прогулянок на конях.

Французький палацово-парковий ансамбль Версаль будовався відомими архітекторами Л. Лево та Ж. Ардуен-Мансаром. А. Ленотр, із прізвиськом якого пов'язаний французький стиль садово-паркового мистецтва, створив Парк Версальського палацу – одне з найвеличніших та вагоміших мистецьких явищ в Європі. Будівельними роботами опікувався король Людовик XIV, який по суті возвеличив свою епоху, добу «короля-сонця», поставивши їй своєрідний пам'ятник – ідейно-художнє вираження могутності і безмежності влади. Художньо-архітектурне облаштування парку ґрунтується на багатьох терасах, що понижуються у міру віддаленості від королівського палацу. Багатобарвні квітники, впорядковані газони, оранжерея, яка захоплює глядачів своїми розмірами, водойми з прекрасними скульптурами на міфологічні мотиви, декоративні фонтани з численними статуями доповнюють розкіш палацової архітектури [5; 83-88].

В Англії XVII-XVIII ст. позначається формуванням англійського, або пейзажного ландшафтного парку, в основу будівництва якого покладено природний місцевий рельєф, який може бути як рівнинним, так і горбистим. Натомість англійські архітектори-дизайнери віддають перевагу горбистій місцевості для закладання парку. Якщо на території майбутнього парку горбистий рельєф відсутній, його роблять штучно.

На виникнення англійського стилю вплинули філософські ідеї Просвітництва, зокрема, ідеал Ж.-Ж. Руссо природної людини, яка має виховуватися у природному середовищі. Застосування у вихованні принципу природних наслідків та непрямого впливу, вважав філософ, формує у дитини такі важливі соціальні якості, як самостійність і самодіяльність

У відповідності з ідеєю природної людини у природному середовищі, англійські парки характерні природним розташуванням садово-паркових компонентів, плавністю ліній на нерівному природному рельєфі. Переважають композиційні ансамблі з дерев і кущів, гра світла та тіні. Компоненти таких парків складаються з невеликого озера, сходи, невисоких огорож із рослин, терас, трояндових клумб, решіток для рослин й ін.

У Росії при правлінні Петра I будівництво парків відбувається з поєднанням місцевих природних умов із західноєвропейськими художньо-архітектурними традиціями формування природно-антропогенного простору. Так, Санкт-Петербурзький Літній сад створений за зразком парку Версальського палацу за сприяння Ж.-Б. Леблона – головного архітектора Санкт-Петербургу, французького майстра з садово-паркової архітектури. Цей парковий ансамбль являє типово класичну організацію художнього простору з безліччю скульптурних композицій італійських скульпторів П. Баратта, Д. Бонацца, М. Гропеллі, Д. Зорзоні, А. Тальян'єтра, А. Тарсія, фламандського скульптора Т. Квеллінуса й багатьох ін.

Істотним компонентом паркового ансамблю є фонтан. Петро I вважав, що лише при наявності фонтанів Літній сад може суперничати з красою парку Версальського палацу. Тому Літній сад замислювався ним як дивовижний сад прекрасних фонтанів, прикрашених різними архітектурними орнаментами та статуями.

Прекрасна світова пам'ятка садово-паркового мистецтва кінця XVIII – першої пол. XIX ст. «Софіївка» є найвидатнішим ландшафтним комплексом в Україні. Його заснував 1796 р. власник м. Умані С. Потоцький. Польські і петербурзькі архітектори, використовуючи досвід місцевих зодчих, створили з природних компонентів малих архітектурних форм унікальну просторову композицію, де природний ландшафт у поєднанні з архітектурними спорудами являють цілісне мистецьке творіння [2; 102-103].

Приватні парки дворянських садів відігравали в Україні роль рекреаційно-креативного середовища, більша частина якої перебувала у складі Російської Імперії. Паркова культура відображала загальні тенденції і явища у цій сфері. Але на територіях замкових парків Західної України, які виникли набагато раніше, рекреаційно-розважальна інфраструктура формувалася раніше. Відповідно будувалися і архітектурні споруди. Так, у Підгорецькому парку Львівської обл.

італійський і французький ландшафтний стиль являє собою поєднання краси живих скульптур із грандіозністю колон-постаментів, розкішної пишності із спокійною величчю.

Сучасна архітектурно-композиційна організація паркової території все більше зазнає впливу чинників, що визначають її успішне облаштування: домінування контрастних ландшафтних форм на забудовчій ділянці; наявність характерної просторово-осьової структури з флювіальними формами рельєфу; присутність складної візуально-просторової структура, що характеризується підвищеними та зниженими територіями, пагорбами, низинами тощо, а також, зеленими масивами, акваторіями й, відповідно, природними видовими майданчиками та зонами візуальних контактів; територіальне спільне утворення об'ємно-пластичних вузлів із візуальними «фокусами» формують архітектурно закінчену композицію, цілісність якій надають естетично виразні та візуально активні природні доміанти, що створюють яскравіші природні контрасти; наявність візуальних і пластичних якостей рельєфу, коли природні панорами й експозиція схилів дають можливість для панорамних оглядів [4; 12-13].

У плануванні парків сучасні архітектори роблять акцент на значенні дозвілєво-рекреаційних зон, підходячи до архітектурного визначення формоутворення дещо з іншої сторони, оцінюючи пластичну архітектоніку паркового простору зв'язком планувальної геометрії у стилі деконструктивізму з розташуванням рекреаційних зон.

Висновки. Таким чином, архітектурно-композиційне формування паркового простору позначається особливостями художнього компоювання природних і штучних зелених насаджень, садово-парковою скульптурою; естетично оформленими алеями, озерами, ставками й ін. Основними принципами архітектурно-композиційної побудови паркового простору є імітація живої природи, прикрашання паркового простору археологічними об'єктами, унікальними архітектурними спорудами при дотриманні естетики ландшафтних об'єктів.

Список використаної літератури

1. *Дударець В. М.* Композиційні принципи формування міських садів України: автореф. дис., канд. архіт.: 18.00.01 / В. М. Дударець; Акад. образотв. мистец. і архіт. – К., 2000. – 20 с.
2. *Єгоров Ю. І.* Особливості просторової композиції Національного дендрологічного парку «Софіївка» / Ю. І. Єгоров // Вісник Уманського нац. ун-ту садівництва. – 2014. – № 2. – С. 100-106.
3. *Кривавич Д. П.* Українське мистецтво : Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.: У 3-х ч. Ч. 3 / Д. П. Кривавич, В. А. Овсійчук, С. О. Черепанова. – Л. : Світ, 2005. – 267 с.
4. *Лавлинська І. О.* Методика формування садово-паркових об'єктів (на прикладі об'єктів Південного берега Криму): автореф. дис... канд. архіт. : 18.00.04 / І. О. Лавлинська ; Полтав. нац. техн. ун-т ім. Ю. Кондратюка. – Полтава, 2011. – 20 с.
5. *Ожегов С. С.* История ландшафтной архитектуры / С. С. Ожегов. – М. : Архитектура-С, 2004. – 231 с.

References

1. *Dudarec, V. M.* (2008). The composite principles of the formation of the urban gardens in the Ukraine. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv: Akademiya obrazotvorchogo mystectva I arhitektury [in Ukrainian].
2. *Yegorov, Yu. I.* (2014). The features Of the spatial composition of the National Arboretum «Sofiyivka». Visnyk Umans'kogo nacional'nogo universytetu sadivnytva, 2, 100-106 [in Ukrainian].
3. *Krivavych, D. P., Ovsijchuk V. A. & Cherepanova S. O.* (2005). The Ukrainian art. P. III. Lviv: Svit [in Ukrainian].
4. *Lavlynska, I. O.* (2011). The methods of the forming of the garden and park facilities (for example of the objects of the southern coast of the Crimea). Extended abstract of candidate's thesis. Poltava: PNTU im. Yu. Kondratyuka [in Ukrainian].
5. *Ozhegov, S. S.* (2004). The history of the Landscape Architecture. Moscow: Arhitektura-C [in Russian].

Любченко Оксана Николаевна, кандидат архитектуры, старший преподаватель Киевского национального университета культуры и искусств

Архитектурно-композиционное формирование паркового пространства: принципиальные подходы

Рассматриваются особенности принципов архитектурно-композиционного формирования парковой среды: имитация живой природы, украшение паркового пространства археологическими объектами, уникальными архитектурными сооружениями при соблюдении эстетики ландшафтной местности. Прослеживаются эволюционные тенденции организации художественного паркового пространства в различных исторических периодах.

Ключевые слова: архитектура, композиция, парк, парковое пространство, скульптура, среда, ландшафт.

Lyubchenko Oksana, candidate in the culturology, senior lecturer of the Chair of the cultural and leisure activities of the Kyiv National University of the Culture and Arts

Architectural-composite formation of the park space: the principle approaches

The article discusses the features of the principles of the architectural and composite formation of the park space: the imitation of the nature, the decoration of the park space with the archaeological objects and the unique architectural buildings while respecting the aesthetics of the landscape area. The evolutionary trends of the organization of the artistic park space in the different historical periods are traced.

The parks as a special type of the cultural institutions focus its activities on the satisfaction of the social and cultural human needs in the rest, recreation and aesthetic enjoyment in the process of the contacts with the natural environment, contributing to the implementation of the noble spiritual mission – the restoration of historic humanitarian knowledge, historical human memory. Therefore, the compliance with the architectural and compositional principles of the harmonious combination of the architectural objects with the natural environment, which aimed at the solving of the problems of the optimization of the formation of the garden and park facilities in the new socio-economic conditions is always important and will require the new researches.

The nature always attracted inhabitants of the urban environmental with its genuine beauty and unrivalled perfection. The sacred groves, in the honour of the ancient gods, heroes and rulers were such natural environment during the antiquity, and gardens. Sacred groves were the essentially the memorial with the beautiful sculptures, architectural buildings in the background of the relief from the natural forests and water sources.

Art and architectural arranging of Versailles park are based on the many terraces, decreasing in the process of the remoteness from the royal palace. Colourful flower beds, arranged lawns, orangery, which captures the of viewers with its sizes, the ponds with the beautiful sculptures on the mythological motifs, the decorative fountains with the numerous statues supplement the luxury of the palace architecture.

The architectural-compositional formation of epy park space affects the artistic layout features of the natural and artificial greenery, landscape architecture; aesthetically decorated walkways, lakes, ponds and others. The basic principles of the architectural-composite construction of the park space is an imitation of the nature, decorating of the park space with archaeological objects, unique architectural buildings while respecting the aesthetics of the landscape projects.

Key words: architecture, composition, park, park space, sculpture, environment, landscape.

Надійшла до редакції 15.10.2015 р.

УДК 477.3.25

Виткалов Сергій Володимирович, кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри культурології і музеєзнавства
Рівненського державного гуманітарного університету

КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКИЙ РОЗВИТОК ВОЛИНІ: ІСТОРИЧНИЙ РАКУРС ТА ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Здійснено спробу виявити духовний потенціал культурно-дозвілєвої сфери двох тотожних за своїми можливостями областей історичної Волині – Рівненської і Волинської, наголошено на напрямках їх подальшого культурного руху в сучасних умовах.

Ключові слова: культурно-дозвілєва сфера, історична Волинь, духовний потенціал.

Постановка проблеми. Волинь як окремих історичний та соціально-економічний регіон, має свою специфічну культурну субсистему, яка є невід’ємною частиною української культури загалом. І сьогодні ця культура вже на новому методологічному підґрунті починає свій розвиток, формуючи нові шляхи та успадковуючи минулу практику.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Регіональний науковий пошук останнім часом лише набирає обертів, засвідчуючи факт розгортання національних історико-культурних процесів і спробу підведення під них відповідного наукового підґрунтя. Утім, ґрунтовні наукові монографії з цього приводу майже відсутні, хоча є чимало дисертаційних досліджень С. Виткалова, О. Легкун, Ю. Москвічової, Т. Степанчук, Н. Чернецької й ін., численні розвідки у науковій періодиці, а також розмаїта джерельна база, втілена у формі різноманітних сценаріїв, програм, тематичних збірників, звітів та відгуків у періодичній пресі, у яких відображено систему підготовки численних заходів та реакцію на них учасників і глядачів. Ці матеріали, сподіваємося, складуть згодом основу фундаментальних досліджень із питань культурно-мистецького життя регіонів.

Мета статті: здійснити порівняльний аналіз розвитку аматорства окремих теренів історичної Волині.

Вклад основного матеріалу. Волинь завжди була не лише осередком культурної інтеграції, але й вогнищем українства, гарантом збереження національної свідомості, характеризувалася виявом яскравих національних художніх форм. Це знаходило своє втілення в усі часи практично в усіх формах